

כשהמערכת הפוליטית כל כך משוסעת, השלום מגיע מלמטה חגי עמית 26

ניב פילדסט (מימין) והגן הסולארי בבנימינה, הגסט האוס בג'סר א-זרקא והנוף בחוף המקומי. "ההטרונגיות באזור היא אתגר"

שלום אזורי

בבנימינה נרתמו חמש רשויות לשיקום נחל תנינים. בדרום יישובים יהודיים ויישובים בדואיים מקימים ביחד אזורי תעשייה. בצפון רשויות דרוזיות וקיבוצים חוברים לפרויקטים חינוכיים. בזמן שברמה הלאומית הפילוג והשיסוע רק מתגברים, התקווה לחיים משותפים של השבטים הישראליים עשויה להגיע דווקא מהרמה המקומית חגי עמית צילומים: עופר וקנין

בקר שיתלהך על גדות נחל תנינים בחודשי הקיץ לא ימצא בו תנינים. הם כבר מזמן לא חיים כאן. גם מים לא זורמים פה. לוויתקי האזור יש זיכרונות מהנחל מהתקופות שבהן זרמו בו מים, אבל אם תשאלו את התושבים החדשים של האזור, תגלו שחלק גדול מהם לא יודעים אפילו שהוא נמצא לא רחוק מביתם.

נחלים שהתייבשו בישראל בגלל שאיבה מוגברת של מי המעיינות או ירידת מפלס מי התהום אינם מחוזה נדיר בישראל. מה שמפתיע בנחל תנינים הוא התהליך שהוא עובר בימים אלה.

"אני גר בבנימינה 11 שנה, ועד לפני חמש שנים לא ידעתי שאני גר כל כך קרוב לנחל – וזה קשור לכך שחלק גדול מהתהליך שעובר על האזור הוא רכישת מודעות", אומר עידו אביאני, דוקטור לחקלאות המתגורר בשכונת גבעת הפועל בבנימינה, הסמוכה לנחל. "אנחנו מבקשים להחיות את הנחל ולהחזיר אותו למצב שבו הוא פעיל כמה שיותר מהר. היו שנים שבהן היה כאן אקריסטס שלם שכלל צמחייה ועצים. כיום הנחל הזה, שהיה אחר מנחלי החוף הבודדים שהיה נחל איתן, מתפקד בסך הכל כתעלה לניקוז מי הגשמים והשטפונות. משק המים בישראל השתנה, יש מתקני התפלה, ושיקום הנחל הוא חלק מהתוכנית הכללית של רשות המים ורשות הטבע והגנים".

אנחנו פוגשים את אביאני בפגישת ישיבה שהוקמה על גדות הנחל החרב, ובנויה מפסל בצורת גנין עשוי חומרים ממוחזרים. "כבר היום אנחנו באים לפה עם הקהילה ועושים אירועים בחגים, וכשיש פה מים זו חגיגה גדולה כי נכנסים פנימה", הוא מספר. "השיקום הוא פרויקט מורכב עם אלמנטים של ניהול שטח וניי קוז, אבל הוא אפשרי אם נרתום את הגופים הרלוונטיים – רשות ניקוז המים, רשות הטבע והגנים, המועצה המקומית וארגון רמת הנדיב. כיום פועלת ועדת היגוי לנושא, שכוללת את כל הגורמים הרלוונטיים. זה אחד מפרויקטי הרגל של השותפות. הם תורמים את הירע והממון ועושים דברים נהדרים, ואנחנו מאמינים שתוך כמה שנים נשקם את הנחל".

השותפות שעליה מדבר אביאני היא השותפות לקיימות אזורית – התארגנות הכוללת את הכפר הערבי ג'סר א-זרקא; המועצה האזורית חוף הכרמל – על המושבים והקיבוצים שבתוכה; המועצה המקומית אלונה הכוללת שלושה יישובים קהילתיים; המושבה בנימינה; והעיר זכרון יעקב. בסך הכל מדובר ב-20 יישובים, החולקים את אותו תא שטח אבל מחולקים ליחידות שלטוניות נפרדות. הגבולות המוניציפליים

סיגל מורן, בני שמעון: "לרהט אין את היכולות שלנו ולנו אין את היכולות של רהט. מאחורי הכל עומדת תפיסת עולם רחבה של אינטרס קיומי שלנו, שברהט יהיה טוב יותר. זה לא אלטרואיזם אלא אגואיזם. אם ברהט לא תשתפר רמת החיים – לכל האזור אין עתיד"

הפיילוט יצליח, נמנף אותו בעוד אזורים. בצוות טבע, חקלאות ואדם יושב חקלאי עם תושב ואיש איכות הסביבה ומדברים על מה חשוב לנו שיהיה בשטח ופזר תרים קונפליקטים בין תושבים. הרי החקלאים רוצים להתפרנס, ובשביל זה הם רוצים לרסס, אבל זה אזור עם הרבה תושבים חדשים שבאו בגלל הנוף החקלאי ולא רוצים את הריסוס. בעיה נוספת היא שלתושבים שעוברים ליד חלקה של חקלאי יש נטייה טבעית לקטוף פרי. כך שהקונפליקט הוא מובנה. אנחנו לא רוצים לשבת ולבכות 'הוא לא עשה' ולחכות שמשדר ממשלתי זה או אחר ייתן את הכסף. בחו"ל יש חלוקה למחוזות, קנטונים – ויש בזה היגיון. הגיוני שמהנדסי איכות סביבה ברשויות סמוכות יישבו יחד. הזוי שזה לא קורה כעת, אבל זאת תמונת העתיד".

כאשר אנחנו מגיעים בסיוור שלנו אל חוף הים של ג'סר א-זרקא, אכן יש משהו כמעט עתידי כמה שאנחנו רואים מולנו. אוטובוס עמוס בתלמידי דים יהודים אמריקאים של ארגון חוף הים הדיגיטי. הרחובות המונחמים של הכפר ועוצר בחוף הדיגיטי. בני הנוער של הארגון הציוני, שהמסלול שלהם כולל לל בדרך כלל אתרים לאומיים כמו יד ושם ומצדה, יורדים ממנו לשמוע הסבר מהמרדכיים, בני הכפר הערבי. את הביקור מלווים אחמד ג'ובראן מג'סר, נטע חנין מהיישוב אביאל וג'נביב בג מהמושב בית הנביה. ג'ובראן וחנין הקימו יחד גסט האוס בכפר לפני שלוש שנים, ובמקביל הקימו בשנים האחרונות תנועת נוער קטנה ביישוב, שאמורה לייצר דור צעיר של מנהיגים צעירים שיוכלו שינוי בכפר – ויצרו חיבור עם הארץ גון תגלית.

אמנים, נציגים של משרד החקלאות, ושל הרכבת. לבסוף הקמנו שלושה צוותים: צוות קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם, צוות תחבורה מקיימת, וצוות כלכלה אזורית מקיימת".

אפל היא מנהלת פרויקטים ברמת הנדיב, המוסד שיוזם את הקמת השותפות. "אנחנו ארגון שמתמחה בשטחים פתוחים ובחמורניה בין בני אדם לשטחים פתוחים, ואמרנו – אנחנו עושים את הדברים בש"טח שלנו, אבל מה קורה לידנו? אנחנו לא חיים באי. במשך שנה שלמה למדנו בארץ ובעולם אילו מודלים קיימים במרחבים מקיימים, שאינם מורכבים רק מעיר אחת, ובאפריל לפני שנה פנינו לראשי המועצה באזור. כשלמדנו את הסוגיה הבנו שמה שנתפש כיתרונות במקומות אחרים נהפך לאתגר במקרה הזה: הערוב של תושבים חדשים וותיקים, חקלאים ועיי רוניים, יהודים ומוסלמים. ההטרונגיות היא אתגר, כי אין כאן ראש מועצה אחד שמושך את הכל. דבר נוסף שראינו הוא שבמקומות אחרים יוזמות כאלה נכשלו כי ניסו לבוא בהם מלמעלה למטה. אם התושבים לא מאמצים את היוזמה, נוצר נתק. מצד שני, כשתהי ליכים נשארים ברמה של יוזמות מהשטח – אין מי שבוחרו איך לקחת אותן לשלב הבא.

"כך שהמטרה שלנו היתה לא רק להניע תהליכים שאנחנו מנסים לקדם מלמעלה למטה עם המועצות ובעלי התפקידים השונים, אלא גם לעודד יוזמות שמונעות על ידי תושבים אכפתיים ואנשים שרוצים לשפר את החיים באזור. כחלק מזה נולדו יוזמות פרטיות יפות מאוד. יצרנו פלטפורמה של קול קורא כרי שהתושבים יציעו פרויקטים, והשנה יש 30 יוזמות כאלה. יעד מאכל בבנימינה הוא יוזמה אחת, יש גינה קהילתית שהוקמה בשכונה הרדית של זכרון יעקב, מיוזם לודיעה בשטחים ציבוריים בשטחי כמה מהיישובים, חנות קחתן שנערים בתיכון בזכרון יעקב מפעילים, שיקום גשר בג'סר א-זרקא. הסך הכל יוצר תמונה של עשייה קהילתית מרשימה. במסגרת צוות תחבורה למשל, הושק לפני שבועיים פיילוט שבבסיסו עומד הרעיון לצמצם את מספר כלי הרכב שמגיעים לתחנת הרכבת המקומית, וגרמו לעומסי תנועה בסביבתה. הרכבת הקצתה חניה שמורה לכ"לי רכב שמגיעים עם שלושה נוסעים ומעלה. אם

מסמלים את ההבדלים הדמוגרפיים בין תושבי הכפר הערבי, הקיבוצניים והמושביים, וחילונים עירוניים. פעמים רבות הם גם פוגעים באינטרסים הכלכליים והסביבתיים המשותפים.

השותפות לקיימות אזורית של רמת הנדיב היא רק אחת מסדרה של תהליכים המתרחשים ברחבי הארץ ביי מים אלה, שבהם מותנעים תהליכי שיתופי פעולה בין רשויות מקומיות השוכנות באותו אזור. הפילוח הישראלי הקיצוני, שבו שטח קטן מחולק ל-257 רשויות מקומיות שחלק גדול מהן כוללות אלפים בודדים של תושבים, גרמו לא פעם לכך שהרשויות המקומיות רבות ביניהן על תשתיות, תקציבים, שטחים והכנסות מארץ נונה של אזורי תעשייה. הפילוג המוניציפלי בישראל שיקף מאז ומתמיד את הפילוג בעם: רשויות הרדיות, רשויות של יישובי יוקרה, רשויות של יישובי מצוקה, רשויות דרוזיות, בדואיות וערביות – עשרות תאי שטח שהתושבים שלהם חיים זה ליד זה, אבל לא מתקשרים זה עם זה. אבל בתקופה האחרונה, כשבמרת הפוליטיקה הלאומית נרמה שהפילוג בין השבטים המרכיבים את התחרה הישראלית מעולם לא היה גדול יותר, דווקא ברמת השטח, מדרום ועד צפון, נשמעות זמירות אחרות.

פרויקט תגלית מגיע לג'סר א-זרקא
"נחל תנינים יוצא מאזור מועצה אזורית מגידו ועובר ארבע-חמש רשויות בדרך לים", אומרת נעמי אפל, מנהלת השותפות לקיימות אזורית. "ההסתכלות שלי נו מכוונת לאימוץ ראייה אזורית, שיוצרת דיאלוג בין היישובים. הן מבחינה כלכלית והן מבחינה ערכי טבע ונוף, כשמדובר על חברה באזור כפרי כמו שלנו – אי אפשר להסתכל על הדברים רק סביב הקו הכחול של כל יישוב. רשויות מקומיות בישראל לא מדברות זו עם זו. אנחנו נתקלים בפעילות שלנו במנהל מחלקת חינוך של יישוב אחר שלא ישב אף פעם עם מנהל מחלקת החינוך של יישוב שכן. כיום יש להם פורום משותף אצלנו. בשלב ראשון כל ראש מועצה מינה אדם שאחראי על שיתוף הפעולה, ויצרנו פורום של רפרנטים. אחר כך כינסנו פורום של כ-100 בעלי עניין; מהנדרסים, אנשי ועדות תכנון, נציגי רשות הטבע והגנים, נציגי קק"ל, החברה להגנת הטבע, חקלאים, תיירנים, תעשיינים, תושבים, אנשי חינוך,

26.65x34.42	2/3	עמוד 27	הארץ - the marker week	08/07/2016	54104480-6
סיגל מורן - ראש מועצת בני שמעון - 37500					

נעמי אפל, מנהלת השותפות לקיימות אזורית: "אנחנו לא רוצים לשבת ולבכות' הוא לא עשה' ולחכות שמשרד ממשלתי זה או אחר ייתן את הכסף. הגיוני שמנהדסי איכות סביבה ברשויות סמוכות יישבו יחד. הזוי שזה לא קורה כעת, אבל זאת תמונת העתיד"

בהם ושסוף-סוף קורה באזור משהו אחר. אלה תהליכי כים ארוכים שתפקידם לבנות אמון ותקווה. "המועצה שלי כוללת רק יישובים יהודיים, אבל גובלות בנו לא מעט רשויות בדואיות ויש לא מעט פוזורה בשטח המועצה. אחד הדברים החשובים שעשינו היה הסכם להעברת קרקע מבני שמעון לרהט, שחלק ממנו נועד להסדרת ההתיישבות של הפוזורה שסביב רהט אנחנו מקדמים את הקמתו של עוד אזור תעסוקה בצומות שוקת יחד עם חורה, לקיה ומיתר, ויש לנו הסכם שיתוף פעולה אסטרטגי עם עיריית באר שבע, שלפיו בכל מיום של באר שבע שיקום בתחום המועצה האזורית בני שמעון חלוקת ההכנסות תהיה 70% לבאר שבע ו-30% לנו. המיזם הראשון הוא פארק נופש ופנאי, שייקרא פארק נגב".

אם השטח שלך, מה פתאום הסכמת לקבל רק 30% מההכנסות?

מורן: "אני מעדיפה להשקיע את הזמן בקידום פרויקטים ביחד ולא במריבות. מיזמים מהסוג הזה נתקלים בדרך כלל כי ראשי הרשויות עסוקים בלדיב. באר שבע היא העיר הגדולה, אנחנו רשות בינונית החלוקה הזאת יותר מהוגנת. עדיף לי לקבל 30% מההכנסות פה ו-40% שם מאשר להתעסק במריבות שמגיעים אתן לא פס הכנסות".

בחלק מהמקרים שיתופי הפעולה הם יוזמה מקומית של תושבים וראשי מועצות, בחלק מהמקרים הם נוצרים על ידי ארגונים פילנתרופיים כמו רמת הנדיב המנסים לייצר שינוי. גם השלטון המרכזי מרים בשנים האחרונות את הכפפה במסגרת חוק האשכולות האזוריים, שיום ח"כ רועי פולקמן (כולנו). "כיום כל רשות מקומית שאתה מגיע אליה אומרת לך 'אני רוצה אזור תעשייה', אבל אין היגיון שכל רשות מקומית עם 5,000-7,000 תושבים תקים אזור תעשייה", אומר פולקמן. "כתוצאה מהגישה הזאת יש כיום הרבה אזורי תעשייה קטנים שאינם מפרי תחים. משרד הכלכלה ליווה יותר מ-100 אזורי תעשייה – זה בוכו כספים אדיר. ההגיון אומר שצריך שיהיו אזוריים גדולים מעטים, ולייצר סביבת שיתופי פעולה. האזורים הקטנים יכולים לשמש למסחר. אני גר במועצה אזורית מטה יהודה, הייתי בסיוור בביתר עילית וראש העיר אמר שהוא רוצה להקים ביישוב שלו אזור תעשייה של 800 דונם. אמרתי לו 'מי יבוא אליך? תראה את אזור התעשייה של גוש עציון שעומד ריק. היישוב השכן צור הרסה מקדם אזור תעשייה במרחק של חמש דקות ממך עם יתרון שנובע מכך שהוא נמצא בתוך הקו הירוק. איך תתחרה בהם?'

קל יותר להניע שינוי", אומרת מזור. "היה לנו חשוב לבחור אזורים שבהם יש עניין מצד הרשויות, ושבתוך השותפות חצי מהרשויות יהיו ערביות. כששותפות יש רק רשות ערבית אחת או שתיים, אין לה השפעה על הנושאים המטופלים, ויש הרבה בעיות שרשות ערבית מתמודדת אתן ורשויות יהודיות לא. הבחנו ששיש רשויות ערביות, דוגמת איכסל או עוספייה, שאמנם היה בהן אוכלוסיה מוחלשת, אבל הרשות בהחלט מתיפקדת, עובדת היטב, עם ראייה לטווח רחוק. זה חשוב כי יש צורך שהרשויות היהודיות ירגישו ששווה להן להיות חלק מהשותפות. השותפות לא משרתת את הבוחרים של ראשי הרשויות, והם יודעים שרק אם היא תהיה הרדית ותביא ליצירת תועלת – יבחרו בהם שוב. הרשויות היהודיות במרכז, גם אם הן סמוכות ליישובים ערביים, לא מרגישות את התלות באותה מידה כי כו"ן מוכוונות לתל אביב. ככל שהיהודים מבינים שהם תלויים בערבים להצלחה שלהם בתחומים כמו אקולורי גיה ותיירות, יש יותר מקום לשיתוף פעולה ביניהם. יש גם הכרעים בין הנושאים. תיירות לרוגמה היא תחום שקל יותר שטח לחבר אליו רשויות. אפילו בתיירות, בתחילת הדרך לרשויות היה קשה להבין למה שווה להשקיע בשותפות. דווקא את התיירנים מהשטח היה קל יותר לגייס, ודרכם יצרנו פורומים שישבו בהם יהודים וערבים. אירגנו סיורי מדריכים ללילות רמדאן, סיורי תיירות משותפת שעוברים ביישובים יהודיים וגם בערביים. בהרבה מקרים אף אחד מהיישובים לבדו לא ימשיך תיירות, וביתר זה אחרת. ליישובים ערביים יש חקלאות עתיקה שמאפשרת להם להראות דברים שאין ביישובים היהודיים".

"פארק עידן הנגב מדליק אור בעיניים"

יוזמות בין רשויות מתקיימות גם בחלקים אחרים של ישראל. "וויית הראייה שלנו אומרת שהשלם גדול מס' כום חלקי", אומרת סיגל מורן, ראש המועצה האזורית בני שמעון. "קה לרוגמה את השותפות שלנו עם רהט ולהבים בפארק התעסוקה עידן הנגב. לרהט אין את היכולות שלנו ולנו אין את היכולות של רהט. אם היינו מקימים פארק כזה לבד, היינו מקבלים פחות ברמה הכלכלית ולא היינו יכולים ליהנות מסיוע הממשלה שמיועד לעידוד היישובים הערביים, נדוניה שהביאה רהט, שלא לדבר על כך ש-50% מהיזמים בפארק הם בדואים. אנחנו ממקסמים יכולות יחד. מאחורי הכל עומדת תפיסת עולם רחבה של אינטרס קיומי שלנו, שבררה יהיה טוב יותר. זה לא אלטרואיזם אלא אגואיזם. אם ברהט לא תשתפר רמת החיים, לכל האזור אין עתיד. "שיתוף הפעולה כולל את בני כל הגיליים: באחרונה יש פה פעילות משותפת של הקשישים שחיים באותו אזור 60 שנה ולא הכירו זה את זה עד היום, יש מועצת נוער משותפת ושותפות כמועדון לילדים בסיוור בבאר שבע. אנחנו עורכים פגישות משותפות עם ח"כים, שנוי ערו להניע טיפול בצומת המשותפת של קיבוץ שובל ורהט, שהיא מפגש תעבורתי. בשלוש השנים האחרונות יש עליית מדרגה משמעותית בעומק השותפויות וכך מות השותפויות בכל תחומי החיים. ככל שהמצב במדינה נעשה מחורבן יותר, לי יש מוטיווציה לעשות יותר טוב. "אם תדבר עם תושבים ברהט, תראה שהם רואים דוגמאות אחרות לדרך שבה אפשר לחיות ביחד. פארק עידן הנגב ממש מדליק אור בעיניים ברהט, התושבים רואים בזה תקווה שסוף-סוף משקיעים גם

שיתופי פעולה אזוריים

אשכול הגליל המערבי

מספר רשויות: 8
מספר תושבים: 93,100
בית ג'אן, חורפיש, כפר ורדים, מטה אשר, מעלה יוסף, שלומי, תפן, מעלות-תרשיחא

אשכול בית הכרם

מספר רשויות: 7
מספר תושבים: 130,200
בענה, דיר אל-אסד, מג'ד אל-כרם, משגב, נחף, ראמה, כרמיאל

הרשות לקיימות אזורית רמת הנדיב

זכרון יעקב, בנימינה, ג'סר א-זרקא, אלונה, חוף הכרמל

ואדי ערה

אום אל-פאחם, כפר קרע, עארה-ערעה, בסמ"ה, מעלה עירון, מגידו, מנשה, קציר-חריש

אשכול הנגב המערבי

מספר רשויות: 8
מספר תושבים: 170,200
אשכול, בני שמעון, מרחבים, שדות נגב, שער הנגב, נתיבות, רהט, אופקים, שדרות

אשכול הגליל המזרחי

מספר רשויות: 15
מספר תושבים: 191,500
גולן, גוש חלב, גליל עליון, חצור הגלילית, טובא-זנגריה, יסוד המעלה, מבואות החרמון, מטולה, מרום הגליל, עמק הירדן, קצרין, ראש פינה, טבריה, צפת, קרית שמונה

פורום ראשי רשויות אזור הצפון

נצרת, עמק זרעאל, אכסאל, כפר תבור, יפיע, מגדל העמק, דבוריה, עפולה, בוסתן אל-מרג'

פורום ראשי רשויות בדרום המשולש-שרון

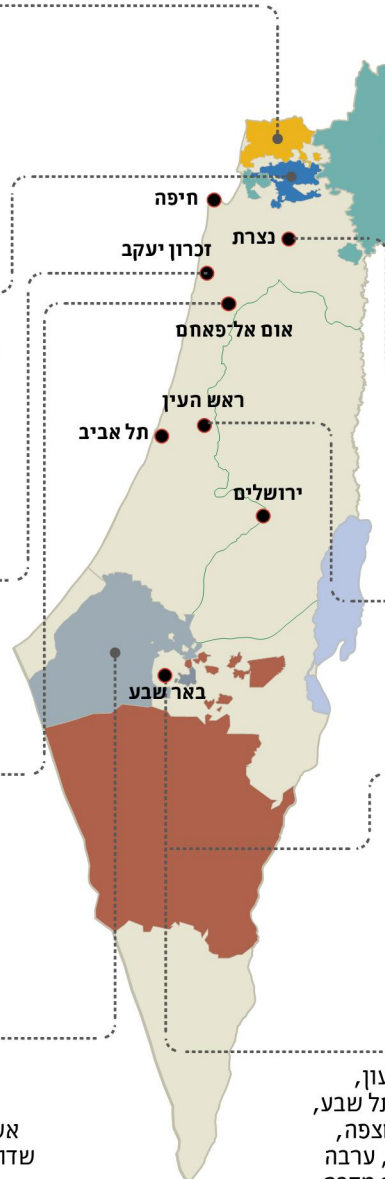
כפר קאסם, ראש העין, דרום השרון, כפר ברא, כוכב יאיר, ג'לזוליה, טירה

אשכול הנגב המזרחי

מספר רשויות: 10
מספר תושבים: 115,700
אל-קאסום, חורה, ירוחם, כסייפה, מצפה רמון, נווה מדבר, ערבה תיכונה, ערעה נגב, רמת נגב, דימונה, ערד

מועצת הנגב

באר שבע, ירוחם, רהט, בני שמעון, נתיבות, רמת נגב, אילת, ערד, תל שבע, ערעה, חורה, לקייה, מיתר, מצפה להבים, תמר, שער הנגב, אילות, ערבה תיכונה, מרחבים, אל קסום, נווה מדבר

מקור: הגיוס

"ביחד זה אחרת"

המקום שבו נולדה ההתארגנות המקומית של השבת החיים לנחל תניניים הוא הגן הסולארי של בנימינה, גן אקולוגי שאליו מגיעים תלמידים של בתי ספר מהאזור להשתלמויות. לבד מהפעילות החינוכית, במקום נע' רכת אחת לשבוע ארוחה קהילתית שאליה מגיעים תושבי האזור עם מאכלים שהכינו. עוד התארגנות שנולדה כאן היא יער מאכל מקומי, שנתמך גם הוא על ידי השותפות האזורית. "יער מאכל הוא דרך לנצל בצורה הכי טובה את הסביבה שלנו כדי ליצור מקורות מזון. כל אחד היה רוצה עצי פרי מחוץ לבית", אומר יניב פילרסט, יזם הגן הסולארי. "נוצרה פה קבוצת פעילים שנפגשים לקדם נושא היער ועושים קורס לגבי הדרך שבה צריך לגדל עצי פרי. יש לנו כבר שטח, מערכת השקיה ועצים שנתרמו. היער הזה יתחבר לעדרות מאכל שיקומו בפרדס חנה ובזכרון יעקב, שם יש קבוצות תושבים שגם עובדות על הנושא".

יעלה מזור, רכזת פרויקט אזורי שוויון של עמותת סיכוי, יכולה להעיד על האתגרים של שיתופי הפעולה ומצד שני על הפוטנציאל הטמון בהם. עמותת סיכוי הפעילה בין 2004 ל-2008 פרויקט שיתוף פעולה בוואדי ערה, שהוליד סדרה של יוזמות בין היישובים השונים, יהודיים וערביים, החולקים ביניהם את השטח. בהם עמיר תת תיירות משותפת ואזור תעשייה משותף. ב-2013 הוציאה העמותה לדרך את פרויקט אזורי שוויון בשני אזורים – אחד הוא אזור המשולש הדרומי, שנועד לייצר שיתוף פעולה בין יישובים דוגמת ראש העין, טירה וכפר ברא; והשני הוא אזור נצרת-עמק יזרעאל.

"רוב ראשי הרשויות לא היו זה אצל זה אף פעם, עד שהפגשנו ביניהם, ועם הזמן למדנו שיש תחומים שבהם

הנשיא ריבלין: "האשכולות מדגימים למה עדיף לחיות יחד מאשר להילחם"

ראובן ריבלין. "איני יכול להציע פתרונות" צילום: קובי גזעון / לע"מ

"יש מקומות שבהם היו מלחמות שקשה לדמיין. מספיק להיזכר באלימות בבוסניה, בסרביה ובקרוואטיה ולראות את שיתופי הפעולה שיש שם כעת בין קבוצות שלא היו יכולות להסתכל אחת על השנייה"

בהשקפות ותפישות עולם שיכולות לבוא לידי עימות. הרי אפילו בנושאים בסיסיים כמו השאלה מה מקור הסמכות, יש כיום אנשים שאומרים שכל אחד יכול להחליט ברגע אמת מהו צו מצפוננו ולבחור להקשיב לאנשים שחינכו אותו מילדות, בעוד אחרים גורסים שכאשר אדם מגיע לצבא ההגנה היחידה היא זו הנקבעת על בסיס ההיררכיה הצבאית.

"אלה דברים שכולנו צריכים לשים לב אליהם. החרדים לעולם לא יקבלו מצב שבו אתה אומר להם 'כטלו את חרדותכם', או 'למה גם כשאתם באים לעבוד אתם באים כחרדים ולא כעובדים מהשורה'. כמוכן שהם מגנים על ציפור נפשם, על הדרך שבה הם חיים. כך גם הפלסטינים. כולם מתקבצים באזורי מחיה מאופיינים שלא מעורבים עם האחרים. הדבר מביא אותנו למי שקנה שברמה הלאומית ארבעת השבטים צריכים לזהות את הרצון המשותף לכולם, שבו תהיה תקווה לכל אחד מהם. אנהנו צריכים ליצור מצב שבו אנחנו יכולים לחיות יחד וגם כל אחד לחוד. עם החרדים הגענו למצב שבו רבים מהם לא יוצאים לעבודה עד כדי הגעה לסיטואציה שבה זו לא מעמסה כלכלית אלא שאלה זועקת – האם נוכל לקיים כלכלה בישראל כשחלקנו לא עובדים. היכר לת להגיע למצב של חברה המחולקת באורחות החיים, אמונות החיים ותפישת העולם שלה, שיכולה בכל זאת להיפגש במערכת הכלכלית והשירות הציבורי בנקודות שכולם יכולים להסכים להן, תלויה בהתמודדות עם המצב הזה".

"נכון. באתי ואמרתי – זה המצב, ואני לא יכול להתעלם. גם בכנס הרצליה הראשון אמרתי שאיני יכול להציע פתרונות. יש פה דברים שיש בהם סתירה. עם זאת, כדי שנוכל יחד לראות איך אנו מייצרים פתרונות במצב שבו אי אפשר לראות תקווה, עלינו לייצר אותם יחד. ולייצר יחד פתרונות זה להבין שיש רגעים שבהם מי שלא רוצה לשרת בצבא כי הוא לא מוכן להילחם לצד מדינתו נגד עמו, נאמר לו – תעשה שירות לאומי. והואיל ששירות לאומי מאפיין את הציונות ייתכן שנאמר לו – בוא תעשה שירות ציבורי או שירות קהילתי. אבל כל אחד צריך לתרום למדינה את אותו חלק שאורח אחד נותן בצבא. אתה רואה שבשני שבטים הערביים יש יותר ויותר אנשים שמתנדבים לעסוק בחינוך, לעסוק במשמעת קהילתית, בהתנדבות בבתי חולים. בחברה הישראלית אנהנו Joint and Several – אחרים כל אחד בנפרד וכולם ביחד. זה תקף בעיקר לחוקים שבנו. אם שנינו ערבים למשהו – יבואו אליך, כי יש לך יותר כסף מאשר לי".

אחד הגורמים המרכזיים בישראל ששם לנגד עיניו את עידוד האשכולות האזוריים הוא נשיא המדינה ראובן ריבלין. בנאומו בכנס הרצליה לפני שנה דיבר ריבלין על הצורך להכיר בכך שהחברה הישראלית מחולקת לארבעה שבטים. בנאומו של 2016, שאותו נשא לפני כשבועיים, הלך ריבלין צעד נוסף קדימה, והזכיר את הצורך בקידום אשכולות אזוריים.

"הדוגמה שאני מציג היא שיתוף הפעולה בין ג'נין למועצה אזורית עמק יזרעאל בכל מה שקשור לנחל קישון", אומר ריבלין בראיון ל-Markerweek. "ההכרח להשתמש בכל מקור מים אפשרי הוא אחד המוקדים לסכסוך במזרח התיכון. השיתוף בין עמק יזרעאל לג'נין בונה אמון בין הצדדים ויוצר שיתוף פעולה שמסביר מדוע יותר טוב לחיות אלה לצד אלה מאשר להילחם אלה באלה. באחרונה הצגתי לשר הפנים אריה דרעי, את שיתוף הפעולה בין נצרת, נצרת עילית, עפולה ומגדל העמק – ארבעה יישובים שמשותפים פעולה בכל מה שקשור למערכות החינוך, איכות הסביבה, מפעלי ספורט משותפים, ומקבלים עבור כך את העזרה המתאימה מהממשלה וממפעל הפיס. מיום האשכולות האזוריים, שאני שמח שמשדר הפנים מוביל עכשיו עם משרד האוצר, מכוון לקידום מנהיגות וממשל בכל האזורים יחד. מטרת האשכולות היא לייצל את הפעולות של רשויות הלשות ופריפריאליות, דבר שמאפשר לכולם יחד לפעול למען אינטרסים משותפים על ידי הוולת עלויות, איגום משאבים והגברת הצמיחה באזור – שלבסוף מביאה גם לשיתוף פעולה בין יהודים לערבים. כשאנחנו מדברים על השקעה בכל תלמיד, רואים פערים בין ילד ברואי לילד בבאר שבע ובין ילד ירושלמי לילד תל אביבי. אלה פערים אדירים שאי אפשר להסתדר אתם, אלא אם מקימים אשכולות שנותנים סיוע אדיר ומאפשרים לטפל בכל ילד וילד".

מדוע לדעתך יש סיכוי גדול יותר לגשר על הפערים בין השבטים ברמה המקומית מאשר ברמה הלאומית?

"הרמה המקומית פחות מתעסקת בשאלת הסכסוך הלאומי, הסכסוך הרתי והסכסוך הפוליטי, שמעסיקים אותנו 150 שנה. לדוגמה, היישובים הערביים בעמק יזרעאל ראו ב-50 השנים האחרונות את נהלל וכל הקיבוצים של עמק יזרעאל מתקדמים ועוקפים אותם, ואנשי הרשויות המקומיות במגזר הערבי נבחרים כיום על בסיס היכולת שלהן להשיג הישגים חברתיים ולשפר את החיים בחברה הערבית. ההתנגשות ברמה הלאומית נוצרת כשהכנסת וסדרי העדיפויות של הממשלה בחלוקות תקציבים מביאים למצב שבו הציבור הערבי נדחק הצדה מתוך אידאולוגיה ולא מתייחסים אליו בצורה שוויונית. ראשי המועצות הערביות מושפעים פחות ופחות מהחמולות ונמדדים יותר ויותר בהישגים הקהילתיים שלהם. הם לא רוצים שהסכסוך הישראלי-פלסטיני יפגע ביכולת שלהם לשפר את רמת החיים. ראשי המועצות מבינים שבגלל החובה שלהם לבוחריהם הם צריכים להפריד בין הנושא המוסלמי-יהודי לנושא הפלי-סטיני. אנהנו רואים את זה בבית הנשיא: בכל פעם שאנחנו מזמינים את ראשי המועצות, הם מגיעים אלינו בהתייבות של 100%, בעוד שלח'כים הערבים יש הרבה התניות שנוגעות לנושאים הפוליטיים שמעסיקים גם את המדינה, ויש את תחושת החובה להתמודד עם הסכסוך. ראשי המועצות רואים צורך להיות חלק מהכלכלה הישראלית וחלק מהמערכת, ומבינים שכמו שהם דורשים לקבל את חלקם – הם מחויבים בהגעה להבנה מלאה עם המערכת המרכזית כאזרחי ישראל. מהבחינה הזו שיתוף הפעולה האזורי יכול להביא ליתרונות עצומים".

אתה מכיר בעולם מקום כל כך מפורג לשבטים, שהצליחו לקיים מערכת משותפת?

"יש מקומות בעולם שבהם היו מלחמות שהמוח האנושי מתקשה לדמיין. מספיק להיזכר באלימות בבוסניה, בסרביה ובקרוואטיה ולראות את שיתופי הפעולה שיש שם כעת בין קבוצות שבעבר לא היו יכולות להסתכל אחת על השנייה, כשהם כמעט לא הספיק להיספג באדמה. אתה רואה את האיחוד האירופי, שלפני 60 שנה יכולנו רק לחלום שיתקיים. זה איחוד שהתחיל בצירוף שלשתף פעולה בנושא הפחם, אחר כך בנושא הגז, וכיום חובק 29 מדינות ועוד רבים מידפקים על דלתו".

לאזרחי ישראלי במוני, שלא מסוגל לדמיין מצב שבו הוא לא מתגורר במדינה יהודית חילונית, קשה לקבל את האמירות שלך על הצורך בהשלמה עם כך שיש ישראל בנויה משבטים זהים בגודלם.

"כיום רק שניים מתוך ארבעת השבטים המרכיבים את ישראל משתתפים בחוויית ההגנה על הארץ. גם שני השותפים האלה למערכת הצבאית מחזיקים

"אבל זאת היתה המדיניות בישראל עד היום, ואני פועל בדרכי מול משרד הכלכלה והנגב והגליל כדי שהחשיבה תיעשה אזורית. עד היום תפישת האשכולות האזוריים היתה צרה ונבעה מתפישת צרה של יתרון לגודל – בסגנון איחוד תאגיד המים. עכשיו אנהנו דוחפים לשיתוף פעולה שיכול גם את רעיון הפיתוח הכלכלי המשותף של תחומים כמו הייטק ותיירות וכן פיתוח חברתי. קח לדוגמה את אשכול הגליל המזרחי, שגייס 8 מיליון שקל למחקר מדעי משותף למצטיינים בגנים ובבתי ספר. זה פרויקט יפהפה שאף רשות מקומית לא היתה מקימה לבד".

החקיקה לא התקדמה מבלי להיתקל בהתנגדויות. לאור העובדה שהיישובים הפריפריאליים המאוגדים היו פחות תלויים בתקציבים של החברה למשק ולכ"ל, הווצרות אשכולות עצמאיים בפריפריה עשויה לפגוע במרכז השלטון המקומי. מרכז השלטון המקומי התנגד וגם במשרד לפתוח הנגב והגליל לא מיהרו לתמוך בהצעה, אבל הפיילוט יצא לדרך.

החלון הישראלי של רעיון האשכולות היה ראש עיריית מעלות-תרשיחא שלמה בוחבוט, שיום את הקמת אשכול גליל מערבי עוד ב-2010. לפני שלוש שנים וחצי הוציא ארגון הג'נינט קול קורא לרשויות המעוניינות להתאגד באשכולות לצורכי פיילוט. תשע התארגנויות הגישו מועמדות, וחמש נבחרו. אחד התנאים להתארגנות אשכול הוא קיומו של גיוון מגזרי – משמע שילוב של יישובים ערביים ויהודיים זה לצד זה.

סיגל מורן, ראש המועצה האזורית בני שמעון צילום: תומר אפלבאום

"באשכול גליל מזרחי איגמו את הרעיון של חינוך איכותי למצוינות במדעים לבני נוער", אומרת קרן דורון כץ, ראש התחום המוניציפלי במכון למנהיגות וממשל של הג'נינט. "הם שילבו את זה עם העובדה שיש להם לא מעט מכללות באזור, ויצרו קאדר של מורים איכותיים. המכללות מכשירות מורים למדעים, והתלמידי מידים המצטיינים מגיעים ללמוד את התחומים האלה במכללות. הם התחילו במספר מצומצם של 100-150 תלמידים, וכיום יש בתוכניות המצטיינים 15 אלף תלמידי מידים. יישוב קטן לא יכול להיות מומחה בהכל, ואין טעם שלכולם תהיה את אותה התמחות. הדבר נכון גם לגבי כשירותים חברתיים: באשכול נגב מזרחי רואים של-75% מהתושבים עם מוגבלויות אין מענה. ערכנו מיפוי של בעלי מוגבלויות מעל גיל 21 ואנחנו עומדים להקים להם מסגרת שתיתן להם מענה".

"יש הרבה התחלות. בגליל המערבי החליטו לערוך עיר נוער משותפת. משרד החינוך נותן לכל רשות 15 אלף שקל לפעילות תרבות קיץ לנוער. מה אפשר לעשות עם 15 אלף שקל? אפילו אמן שווה קשה להביא. אז הרשויות החליטו לאגם את התקציבים שלהן ולעשות פעילות משותפת בעכו, שנדיבה את פארק האקסטרים שלה לצורך זה. הקימו צוות של כל הנוער מהיישובים השונים והם חשבו איזו פינת זולה הם רוצים להקים, איזה סוג של 'הידפארק'. זה שיתוף של נוער ערבי ויהודי שלא היה כאן לפני כן".

בסופו של דבר, שיתוף הפעולה ברמה המקומית נובע מצורך כלכלי שעשוי לגבור על פערים רבים שבלתי אפשרי לגשר עליהם ברמה הלאומית. מי שייכול להיעיד על כך הוא ראש המועצה המקומית ירוחם, מיכאל ביטון, העומד בראש יישוב יהודי המוקף בהי

עד בסיוון לשמוליק ריפמן מהמועצה המקומית רמת נגב, ואמרתי לו 'ניאבק על גבולות, אבל לא על גב התושבים. יש יתרונות לשיתופי פעולה בינינו, ונעשה אותם במקביל. יש לי נושא אחד לריב אתך עליו, ו-30 נושאים לשתף בהם פעולה'. העתיד שלנו הוא שיתוף פי פעולה אזוריים כאלה. כל הנגב נפגע מכך שבבית החולים סורוקה יש חצי מכמות המיטות לנפש יחסית למרכז. אבל איש לא נאבק על זה כי כל אחד שרוי בע' גיינו. מועצת הנגב אמרה 'בואו נתגבר על זה יחד', ונלחץ לקבל עוד תקציבים." ●

בהסכמים כלכליים. לדוגמה, הקמנו בעיר בית ספר לילדים נושרים. בירוחם יש רק שמונה ילדים כאלה, אבל יחד עם רמת נגב ומצפה רמון כבר יש 30. ייתכן שבכלל צריך לאחד את מצפה רמון, ירוחם ורמת נגב, אבל עד שיהיה איחוד רשויות – מהלך שהוא החלטה פוליטית ברמה הארצית – צריך לפעול יחד. "יתרון הגודל יכול להתבטא אפילו בכך שליישוב מסוים יש בריכה או אולם מופעים. אפילו בזמן הסכסוך הגדול בין ירוחם לרמת נגב על נושא אזורי המסחר, סכסוך שכבר הסתיים, פניתי בנושא השותפות לנו"

תיישבויות ברואיות ובקיבוצים – שאמנם חיים צמוד זה לזה אך מקיימים תקשורת מועטה. ביטון הוא אחד ממייסדיה של מועצת הנגב, שמטרתה להוות קבוצת לחץ המאחדת את כלל המגורים המאכלסים את הנגב ומחזיקים באינטרסים כלכליים משותפים. במקביל, הוא משייך לאשכול הנגב המזרחי ומנסה לקדם שר תפוזות נוספות. "פעמים רבות באזורי ספר יש הברלים בין והויות של קהילות, שלפעמים יוצרים מתח וניגוד די אינטרסים, כמו סביב נושא הגבולות", אומר ביטון. "אבל שיתופי הפעולה מאפשרים לנו יתרון לגודל